

HANS NIELSEN HAUGE -etikkinspirator for arbeidslivet

Hans Nielsen Hauge var den første moderne konsernleder i norsk næringsliv. Men hvem var denne mannen som levde for 200 år siden og stiftet 30 bedrifter over hele landet, blant dem Eiker papirmølle i Vestfossen og Solberg Spindri i Nedre Eiker? Han var en gründer, industrimann og kjøpmann. En unik leder som kanskje fant noe av nøkkelen til hvordan vi skal kombinere etikk med lønnsomhet og effektivitet i konkurranseutsatte markeder; i private som offentlige virksomheter. Han som mange trodde «bare» var en predikant og bondesønn fra Østfold på starten på 1800-tallet. Historikeren Karsten Alnæs karakteriserer Hauge slik: «Hans Nielsen Hauge er en av de mest betydningsfulle personligheter i norsk historie»

LOKALE HAUGE-BEDRIFTER

På Sørlandet etablerte Hauge Fennefoss Papirmølle i Evje i 1803. Samme år kjøpte han opp Eek Teglværk i Kristiansand og byens eneste trykkeri og avis. Hauge satte Hans Bacherud til å drive trykkeriet. Bacherud bygde også opp et av byens største handelshus, som senere ble overtatt av Ole P. Moe, alt drevet i Huges ånd. Vel kjent er også at Hauge fikk fri fra det lange fengselsoppholdet for å koke salt ved Lillesand. Folk led nød av mangel på salt. På Saltholmen satte han opp to saltkokerier i 1809 da engelske krigsskip blokkerte hele Sørlandskysten. Før Hauge ble fengslet i 1804 hadde han tre gode år i Bergen der slo seg opp som kjøpmann og handlet med fisk og korn oppover hele norskekysten til Nord-Norge.

LEDELSE

Hva kan så Hauge tilføre moderne ledelse? Salgsbedrifter snakker om sin forretningsidé: Hvilken type verdiskaping skal de holde på med, hvordan kan de tjene penger? I Huges tilfelle kan vi snakke om virksomhetsidé.

- Virksomhetene skulle produsere varer som samfunnet hadde behov for, men samtidig skulle de ha en sosial funksjon.
- Huges gudstro var viktig, men han hadde også et klart syn for medmenneskene. Han sier at «Mit Kaldsbrev er at elske Gud og min Næste».
- Det var fattigdom, nød og arbeidsledighet i Norge på den tiden. Drivkraften i hans virksomhetsidé er denne: «Saa ledige Hender faa Arbeyde».

Hans Nielsen Hauge praktiserte et inkluderende arbeidsliv i sine virksomheter. Der arbeidet kvinner, eldre, barn og funksjonshemmede – i tillegg til de sterke arbeidsføre menn. På en av virksomhetene hans, Eiker Papirmølle ble et registrert at ”en av de ansatte var forbunden med Alderdomsvaghet, og noen av de andre var Vanføre og Faavettige».

Hensynet til enkeltmennesket, etikken, omsorgen lå i hans virksomhetsidé. En selvfølge; som en hovedverdi i Haugekulturen.

HAUGE OG ADAM SMITH

Selv ”markedsøkonomiens grunnlegger” og moralfilosof Adam Smith var opptatt av moral og etikken som grunnlag for økonomisk utvikling. I kontrast til dette står snakket og dagens retorikk om lønnsomhet. Kardinalproblemet for markeds-kulturen kan sies å være at etikk ikke

er i kulturens hovedverdi, den er utenfor. Som et krydder. Svaret Hauge synes å gi for dem som søker lønnsomhet, er dette: Fokuser på verdiskaping og folks behov på et uttalt etisk grunnlag. Så – med klokskap, kunnskap og effektiv drift – kommer lønnsomheten!

På dette grunnlaget skapte Hauge mer lønnsomme bedrifter enn sine konkurrenter. Derfor var også en bondesønn fra Østfold i stand til bl.a. å etablere en handelsbedrift i Bergen, og til dels utkonkurrerte de etablerte borgerne. Det skal nesten ikke være mulig! Vi snakker om praktisert verdiledelse!

HAUGE SOM KULTURBYGGER

Å snakke om holdninger og kultur er lett: Slik gjør vi det hos oss. Hauge sier at *”Det er våre handlinger som skal lyse”*. Handling, ikke ord er viktigst. Men det å bygge og endre holdninger og kultur i praksis, er ikke lett. Vi snakker om en kunst? Ledere som klarer å utvikle etiske holdninger og verdier, som vi sammen mener skal gjelde i organisasjonen, inn i medarbeidernes hoder slik at det blir til deres egne, har det beste styringsmiddel (internalisering). Da er medarbeiderne mer eller mindre selvstyrte. Her ligger noe av styrken i Hauges ledelsesfilosofi.

Hauge var handelsmann, bedriftsleder, gründer, medmenneske, «økonomisjef», åndelig veileder. Men for Hauge synes en moral å ligge i bunnen i alle hans roller. Han framsto som et helt menneske. Er ikke dette integritet?

Hauge blir stående som en leder med en unik kombinasjon av etikk og lønnsom verdiskaping. Er det dette noe som vår tid trenger som styringsprinsipper?

Tidligere NHO-president og stortingsrepresentant Leif Frode Onarheim sier om Hans Nielsen Hauge som inspirator for arbeidslivet. *”I vår tid, preget av en tøff, globalisert konkurranse, er det viktigere enn noen gang at bedriftsøkonomiske mål kan kombineres med etisk refleksjon og ønske om å bidra til et godt samfunn. Personen Hans Nielsen Hauge kan gi inspirasjon både til å skape, utvikle og videreføre bedrifter med et godt arbeidsmiljø og høy etisk standard”*.

Sigbjørn Ravnåsen
Leder i Haugeinstituttet,
Kristiansand

1/2-12